

Csoma Gyula: Recenzió „Maróti Andor: A tanuló felnőtt” művéről

„Különböző időben és különböző helyeken megjelent cikkekből áll össze ez a könyv...” írja Maróti tanár úr „A tanuló felnőtt” *Utószavában*. Azonban mindjárt itt – de csupán itt – könyve ismertetésének a legelején, ellent kell mondanom Neki. Az én műfaji meghatározásom szerint könyv rövid, tömör *tanulmányok* gyűjteménye, amelyek a tudományos okfejtés kritériumai szerint tárgyalják témáikat. Igaz, hogy ugyanakkor – a *Maróti* tanár úrtól megszokott, és általam mindig is megcsodált egyszerűséggel: minden feleslegesen bonyolított tudományoskodás nélkül.

A könyv 14 tanulmányt foglal egybe, az andragógia alapvető és aktuális témáiról, amelyek - mint az *Utószóban* olvashatjuk – bár különböző időben és különböző helyeken jelentek meg, „önálló logikai rendbe állnak össze”, „hogyan egymást kiegészítve, új mondanivalót tükrözzenek”.

A tanulmányok a következők:

Változnia kell-e a művelődésnek az információs társadalomban?

A felvilágosító attitűd létjogosultsága

Az élethosszig tartó tanulás problémái

A pedagógiától távolodó andragógia

A tanuló felnőtt

A funkcionális analfabetizmus

Az idősek tanulásáról és tanításáról

„Kopernikuszi fordulat” a felnőttek tanításában

A résztvevő központúság

A csoportmunka módszerei

Az önirányító tanulásról

A távoktatásról

Felnőttképzés a posztmodern társadalomban

Rogers könyveit olvasva

Azt hiszem, hogy a tanulmánycímek önmagukért beszélnek: amit jelölnek, az – bár nem kizárólagosan - valóban az andragógia, illetve a felnőttoktatási, felnőttképzési gyakorlat alapvető (ha nem a legalapvetőbb) és aktuális (ha nem a legaktuálisabb) problémája. A tanulmányok „önálló logikai rendjét” jól érzékelteti, hogy a kötet első tanulmánya (*Változnia kell-e a művelődésnek az információs társadalomban?*) és a két befejező tanulmány (*Felnőttképzés a posztmodern társadalomban*, valamint a *Rogers könyveit olvasva*,) egymáshoz tartozó nézőpontokból, a „jelen és a közvetlenül előttünk álló jövő megoldásra váró problémáit” összegzi, és ekként az első tanulmány megnyitja, az utóbbi két tanulmány lezárja a kötet tanulmányainak ívét.

Ezen az íven belül a tanulmányok szűkebb festsávolságokon is reflektálnak egymásra, kiegészítik és értelmezik egymást. Példaként: a *felvilágosító attitűd* andragógiai problematikája reflektál (a) az *élethosszig tartó tanulásra*, (b) a *pedagógia és az andragógia egymáshoz való viszonyának nézőpontjaira*, (c) a *felnőttkori tanulás sajátosságaira* stb. - vagyis valamennyi következő tanulmányra, vagy azok némely összefüggésére; mint ahogy valamennyi következő tanulmány, illetve némely összefüggésük, reflektál a *felvilágosító attitűd* andragógiai problémáira.

De bármelyik tanulmányból kiindulva, végig elemezhetnénk a kölcsönös reflexiók rendszerét. Kiragadhatjuk közülük, például a *részteveő-központúságról* szóló tanulmány közvetlen kapcsolatát (a) a felnőttek tanulási sajátosságaihoz, (b) a csoportmunkához, (c) az önirányító tanuláshoz, és (d) a távoktatáshoz is.

Az én olvasatomban – és azt hiszem, hogy helyesen olvasom – a kötet tanulmányainak íve, a tanulmányok közös iránya: a *posztmodern, információs társadalom andragógiai értelmezése*; gyakorlatiasabban és konkrétabban: a *felnőttkori tanulás-művelődés problémái a posztmodern, információs társadalomban*. A problémának („mint olyannak”) azt a gondolkodás-lélektani jelentését juttatva érvényre, amely gondolkodási struktúránk átrendezését igényli (v.ö. Putnoky 1964). Másként fogalmazva: a probléma azt kívánja, hogy lépünk ki bevett, megszokott gondolkodási rendszereinkből. A probléma, hagyományos rendszereken kívüli gondolkodást kíván.

A bevezető tanulmányban (*Változnia kell-e a művelődésnek az információs társadalomban?*) olvashatjuk, hogy „Az ipari társadalmat felváltó információs korszak, vagy más néven posztmodern társadalom, egészen új körülményeket teremt, amelyek radikálisan alakítják át a tanulással és művelődéssel összefüggő feladatokat. E korszak irodalma szerint az új helyzetre leginkább jellemző az emberi lét pluralizálódása, sokfélesége és a részterületek és a részterületek látszólagos egyenértékűsége. A haladás paradoxona: ha a részek közt nincs lényeges értékkülönbség, akkor minőségi fejlődésről sem lehet beszélni, legfeljebb mennyiségi gyarapodásról. Ez azonban lehetetlenné teszi a fölmerülő problémák megoldását. Más sajátossága ennek a korszaknak a változás állandósulása, a távlatok összezsugorodása. Úgy tűnik, mintha csak a pillanatnyi jelen lenne a megragadható, és ami ma még új, holnapra elavul, muzeális értéké válik. Sokan feltételezik, hogy nem is érdemes már a múlttal foglalkozni, a jövőről pedig – amely beláthatatlan –

nem érdemes gondolkodni...” Valamivel odébb: „A posztmodern-kor filozófiája szerint a ’nagy narratívák’(az ideológiák, a tudományos elméletek) elvesztik kizárólagos érvényüket....A kulturális intézmények elvesztik uralmi helyzetüket a kulturális javak közvetítésében, a közönség átpártol a tömegközlekedési eszközökhöz...”(8-9. old.)

A kérdés, ami nem maradhat el ezek után, a könyv 10. oldalán így hangzik: *„Milyen kritikus következtetések vonhatók le ezekből a művelődésre?*

A kötet tanulmányainak átfogó íve, a tanulmányok közös iránya, ez után, a bevezető tanulmányban megfogalmazott kérdés után, a posztmodern, információs társadalom művelődéstudományi és andragógiai értelmezésének, illetve a felnőttkori művelődés-tanulás gyakorlatának problémái mellé a *tanulás és a tanítás új keletű viszonyát* is oda állítja..

Ismét idézek. Most a *„Kopernikuszi fordulat”-ról* szóló, és a *Rogers-hez kapcsolódó tanulmányokból*:

Miután a tanulmány rávilágít arra, hogy a „kopernikuszi fordulat” metaforája *„arra utal, hogy lényeges változások érlelődnek a felnőttoktatásban,”* ám ugyan úgy, mint ahogy *„évszázadokkal ezelőtt nehezen lehetett elfogadni Kopernikusz felismerését a heliocentrikus világnézetéről, úgy a felnőttoktatás gyakorlata sem akar igazodni ma ahhoz a változáshoz, amelynek szükségességét elméleti szakemberek előre jelzik.”* (91. old.)

A változás annak az - egyébként a pedagógiában meghonosodott és onnan átvett - ősi evidenciának az átértékelése, amely szerint *„aki tud valamit, az tanít, s aki nem tudja azt, az tanul.”*(91. old.) Holott – s ezt *Maróti* tanár úr már *Rogers*-től idézi – vajon nem lehetséges-e, hogy *„kölcsonosan tanuljon egymástól tanár és diák?”* Majd így folytatja: *„Ebben a kérdésben valami meglehetősen rejtélyes: a tanár is tanuljon a diákjaitól. Megfordítja az alapvető meggyőződést, amely szerint a tanár az, aki tud és a diákok azok, akik semmit sem tudnak, legalábbis a tananyag vonatkozásában. Ezzel eszemből *Rogers* újabb meglehetősen megállapítást ír le: el kell fogadni, hogy a tanulóknak ’szabadságukban áll azt tanulni, és úgy, ahogyan akarják’. Ők választhatják meg tehát tanulásuk tartalmát és módját, mellőzve a tanárnak erre irányuló szándékát.* (191. old.).... *Nem nehéz felfedezni, hogy ez a folyamat a felnőttkori tanulásban teljesebbé válhat ki.”* (196. old.)

Mint a tanulmányok sorából levonható konklúzióból kiderül, a felnőttoktatás ’kopernikuszi fordulatának’ a lényege, amely a tanulmányokban, különböző összefüggések között rendre megjelenik: *„a hangsúly áthelyezése a passzív tanulói magatartásról az önmagát felelősen képző emberre. Egyúttal az extenzív ismeretátadásról az ismeretek intenzív, közösségi, kis csoportos feldolgozására. Az eredményesség méréséről, annak minőségi megítélésére.”* (95. old.)

Mindez annak felismeréséhez vezet, hogy *A tanuló felnőtt* című tanulmányban joggal *Homo Studens*-nek nevezett *Homo Sapiens* számára, korunk posztmodern, információs társadalmában, a *tanítás és a tanulás viszonya* kardinális problémává vált. Mondhatom talán így: olyan problémává, amely az emberi létezés számára szükséges tudás, műveltség posztmodern létrehozásának és elsajátításának akut problémái közé illeszkedik.

Mindezt egybe vetve, az én olvasatomban, *Maróti* tanár úr könyvének tárgya az andragógia, illetve a felnőttoktatási-felnőttképzési gyakorlat helye, valamint velük és általuk, a tanítás és a tanulás egymáshoz való viszonya a posztmodern informatikai világban. Amivel új, szokatlan koordinátákba állította a problémamegoldó andragógiai gondolkodást, a felnőttoktatási-felnőttképzési gyakorlatot, pedig idegesítő kihívásokra figyelmezteti.

Arra szeretném *Maróti* tanár úr új könyvét mindnyájunk szakmai figyelmébe ajánlani, hogy szemben a felnőttkori tanulás egyre inkább kibontakozó pragmatikus és praktikus, technokrata szemléletével, valamint eltérően a felnőttoktatási-felnőttképzési praxis problémáinak ugyanilyen szemléletű politikai, sőt olykor andragógiai kezelésétől, bizonyosan eredményesebb és messzebbre vezet az, a következetesen praxisra irányított, elméleti út, amelyre *Maróti* tanár úr könyve mutat.

Felhasznált irodalom:

- Putnoky Jenő (1964): Pszichológia és andragógia. In Pedagógiai Szemle, 1964. 10. sz.